

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології та соціальної педагогіки
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

Дипломна робота магістра

**з теми: «СПІВПРАЦЯ КОРЕКЦІЙНОГО ПЕДАГОГА З БАТЬКАМИ
ДІТЕЙ З ООП В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ»**

Виконала: студентка 2 курсу
групи КорOs1-M20z
спеціальності 016 Спеціальна освіта
за освітньою програмою
Олігофренопедагогіка
Приходько Ірина Володимирівна

Керівник:
Михальська С.А.,
доктор психологічних наук, доцент
кафедри спеціальної та інклюзивної
освіти

Кам'янець-Подільський – 2021

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. СПІВПРАЦЯ КОРЕКЦІЙНОГО ПЕДАГОГА З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЯК УМОВА УСПІШНОГО ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ	6
1.1. Характеристика сім'ї з дитиною з особливими освітніми потребами.....	6
1.2. Роль батьків в організації інклюзивного навчання.....	25
1.3. Особливості співпраці батьків та корекційного педагога.....	30
Висновок до розділу 1.....	39
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СПІВПРАЦІ КОРЕКЦІЙНИХ ПЕДАГОГІВ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ.....	40
2.1. Методика та аналіз результатів експериментального дослідження.....	40
2.2. Форми і методи роботи корекційного педагога з батьками дітей з особливими освітніми потребами.....	46
2.3. Формування ефективної співпраці корекційних педагогів з батьками дітей з особливими освітніми потребами.....	53
Висновок до розділу 2.....	66
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70

ВСТУП

Актуальність теми. Батьки дитини з особливими освітніми потребами – активні учасники освітнього процесу. Тому із початком навчання дитини в інклюзивній школі вони є важливою частиною команди психолого-педагогічного супроводу та мають право брати участь в ухваленні рішень, що впливають на її розвиток. Для досягнення якнайкращого результату надзвичайно важливо сформувати позитивні стосунки між членами цієї команди. Основою співпраці є спілкування, адже саме спілкування є найважливішою умовою, і засобом розвитку особистості. Одним із видів педагогічної співпраці є спілкування корекційних педагогів з батьками вихованців. Побудувати партнерські стосунки можливо лиш за умови дотримання стратегії ефективного спілкування.

Проблема налагодження співпраці з батьками дітей з особливими освітніми потребами висвітлювалися у працях вчених: Л.Вавіної, В.Засенка, В.Бондаря, С.Миронової, А.Колупаєвої, Л.Шипіциної, І.Луценко, Т.Лормана, Дж.Депплер, В.Єрмакова, В.Феоктистової, С.Хорош, Т.Дегтяренко та ін.

У сучасній корекційній педагогічній науці накопичений певний досвід знань з питань з'ясування змісту роботи з батьками, що виховують дітей з особливими потребами. Цій проблемі присвятили свої праці А. Григор'єв, І. Іванова, Т. Ілляшенко, М. Карпа, О. Кизимович, А. Обухівська та інші дослідники. Одним із істотних чинників, який фахівець має визначити, щоб надалі робити правильний вибір змісту і форм роботи з батьками, є готовність батьків до співпраці зі спеціалістами.

Праці таких учених, як І. Горбенко, Е. Данілавічюте, А. Колупаєва, О. Таранченко, М. Шеремет та ін. присвячені дослідженню проблем навчання дітей з обмеженими можливостями та ролі батьків в організації освітнього процесу в закладах з інклюзивним навчанням.

В останні роки, зважаючи на впровадження інклюзивного навчання, що передбачає залучення батьків, як активних учасників навчально-виховного

процесу, в теорії та практиці педагогічної науки виникла необхідність активного вивчення сім'ї, яка виховує дитину з особливими потребами. Проблема формування ефективної співпраці корекційних педагогів і батьків дітей з особливими освітніми потребами розкрита недостатньо. Актуальність окресленої проблеми зумовили вибір теми дипломної роботи: «Співпраця корекційного педагога з батьками дітей з ООП в інклюзивному класі».

Мета дослідження: здійснити теоретичний аналіз та емпіричне дослідження особливостей співпраці корекційних педагогів з батьками дітей з особливими освітніми потребами, розробити семінар-тренінг ефективної співпраці.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури щодо з'ясування стану розробленості проблеми дослідження.

2. Охарактеризувати роль батьків в організації інклюзивного навчання, форми і методи роботи корекційного педагога з батьками дітей з особливими освітніми потребами.

3. Дослідити особливості співпраці батьків та корекційного педагога.

4. Скласти семінар-тренінг ефективної співпраці корекційних педагогів з батьками дітей з особливими освітніми потребами.

Об'єкт дослідження: співпраця батьків дітей з особливими освітніми потребами та корекційного педагога.

Предмет дослідження: організація ефективної співпраці корекційних педагогів з батьками дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз, порівняння і узагальнення матеріалів досліджень з проблеми дослідження; емпіричні - спостереження, бесіда, анкетування; статистичні – математична обробка експериментальних даних.

Місце проведення дослідження: Яцьковицька гімназія та Опорний заклад Балашівський ліцей Березнівської міської ради Рівненського району

Рівненської області. У дослідженні взяли участь 2 корекційних педагогів та 8 батьків дітей з особливими освітніми потребами.

Практична значення роботи: матеріали дипломної роботи можуть бути використані корекційними педагогами у роботі з батьками дітей з особливими освітніми потребами.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження апробовані на звітних наукових конференціях студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка у 2020, 2021 рр.; за результатами роботи опублікована стаття.

Структура роботи: вступ, два розділи, висновки до розділів, висновки, список використаних джерел. Робота містить 3 таблиці.

ВИСНОВКИ

1. Вивчення психологічних проблем батьків, які мають дітей з особливими освітніми потребами та їх нагальних потреб в питаннях виховання дітей вказує на необхідність здійснення системного психолого-педагогічного супроводу. Участь батьків у забезпеченні успішного освітнього процесу їхньої дитини дуже важлива. Всім дітям потрібна підтримка родини, а здобувачі освіти з особливими освітніми потребами часто потребують ще більшого залучення батьків і не тільки на початкових етапах освітнього процесу, а й у старших класах та під час здобуття вищої освіти. Батьки є постійними, рівноправними членами команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, яка створюється в закладі освіти.

2. Для успішної реалізації права на освіту дітей з особливими потребами надзвичайно важлива ефективна співпраця фахівців та родин дітей з порушеннями в розвитку. Співпраця корекційних педагогів і батьків у закладі освіти з інклюзивним навчанням – це цілісна соціально-психологічна система, яка становить єдність перцептивного, комунікативного та інтерактивного компонентів, що взаємопов'язані між собою. Передумовою ефективності співпраці та відносин є емпатія – розуміння емоційного стану, проникнення в переживання іншої людини, в її суб'єктивний світ. Корекційному педагогу в роботі з родиною і в психолого-педагогічній освіті батьків дитини з особливими освітніми потребами важливо побудувати систему ефективного спілкування, в якій обидві сторони взаємодії (заклад освіти і сім'я) стають рівноправними, рівноцінними й автономними партнерами у забезпеченні всебічного розвитку дитини та досягненню нею прогресу в розвитку та навчанні.

3. З метою вивчення особливостей співпраці батьків дітей з особливими освітніми потребами та корекційним педагогом закладу в якому навчається дитина ми провели анкетування. При описі проблем з якими

зустрічаються батьки у вихованні дитини варто зазначити, що всі батьки відзначили труднощі у навчанні. Таким чином, батьки не можуть самостійно допомогти власній дитині у навчанні. Для усунення цих проблем батьки потребують педагогічної просвіти у напрямку адекватної допомоги власній дитині. Щодо видів допомоги, які корекційний педагог надає батькам дітей з особливими освітніми потребами, найчастіше зустрічались: консультування щодо навчання дитини вдома (виконання домашніх завдань, формування позитивної мотивації до навчання, праці на «результат», особливостей дистанційного навчання); розробка та надання батькам допоміжних матеріалів для навчання дитини з особливими освітніми потребами; обмін досвідом щодо комунікації з дитиною для покращення організації її навчання, тощо. Для батьків, які виховують дітей з особливими освітніми потребами на першому місці знаходиться проблема як правильно поводитися з дитиною під час неочікуваних ситуацій (87,5%). Це свідчить про те, що діти досягли шкільного віку, але неочікувані ситуації трапляються дуже часто, і як зарадити власній дитині батьки не знають. На другому місці (75,0%) стоять проблеми корекційної роботи вдома. Це пояснює те, що батьки усвідомлюють важливість корекції і потребують педагогічної просвіти у цьому напрямі. Майже половина батьків (62,5%) вважають себе рівним партнером у своїх відносинах із фахівцями закладу, проте 25,0% батьків не повністю погоджуються з таким твердженням, а 12,5% не вважають себе рівним партнером під час співпраці із фахівцями. Також за результатами дослідження встановлено, що більшість батьків (75,0%) намагаються досягти взаєморозуміння з приводу проблем які виникають.

4. Під час співбесіди корекційні педагоги зазначили, що з батьками склались хороші стосунки, але спостерігається ставлення батьків відносно себе, як до помічника вчителя або асистента дитини. Також були деякі труднощі, пов'язані з адаптацією та звиканням учнів класу та їх батьків до дитини з особливими освітніми потребами. Під час бесід з батьками корекційні педагоги намагаються доносити інформацію зрозуміло та

дослухатись до їх зауважень. Нажаль корекційні педагоги не можуть назвати батьків активними та рівноправними членами команди, так як батьки постійно скаржаться на нестачу часу і відсутність необхідних умінь.

5. Для формування ефективної співпраці корекційних педагогів і батьків дітей з особливими освітніми потребами нами був розроблений семінар-тренінг «Ефективна співпраця корекційних педагогів і батьків дітей з особливими освітніми потребами у системі інклюзивної освіти».

Проведене дослідження не вирішує проблеми організації співпраці батьків дітей з особливими освітніми потребами та корекційного педагога, на окрему увагу заслуговує організація педагогічної просвіти батьків дітей з особливими освітніми потребами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреева О. С. Организация и проведение тренинговых занятий : учеб. пособие. Тюмень: Изд-во ТюмГУ, 2007. 115 с.
2. Асистент учителя в інклюзивному класі : навч-метод. посіб. / Дятленко Н. М. та ін. / за заг. ред. М. Ф. Войцехівського. Київ : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с.
3. Бернацька О.М. Психологічна безпека дитини: у пошуках «золотої середини». *Дефектологія*. 2009. №6. С.32-37.
4. Бондар В. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен. *Рідна школа*. 2011. №3. С.10-14.
5. Буковська О. О. Напрямки психологічної допомоги сім'ям, які виховують дитину з особливими потребами. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Сер. : Психологічні науки. 2013. Вип. 114. С. 12-16.
6. Виховний потенціал сім'ї в сучасних умовах: тематична Державна доповідь про становище сімей в Україні за підсумками 2001 року. К.: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді. 2002. 144 с.
7. Выготский Л. С. Собрание сочинений в 6-ти томах. Т. 5. Основы дефектологии / под ред. Т. А. Власовой. Москва: Педагогика, 1983. с.256.
8. Главник О.П. Сім'я як основа формування гендерної самосвідомості у підлітковому віці. *Актуальні проблеми психології*. К.: Главник, 2008. Том X. Частина 5. 608 с.
9. Гудонис В., Баркаускайте М. Интегрированное обучение детей с нарушениями зрения. *Дефектология*. 2006. № 3. С.78-82.
10. Данілавічюте Е. А., Литовченко С. В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник / за ред. А. А. Колупасової. Київ: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 360 с.
11. Дегтяренко Т.М., Вавіна Л.С. Корекційно-реабілітаційна робота з дітьми з особливими потребами. Київ: Либідь, 2008. 304 с.

12. Діти з порушеннями зору в умовах інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. / [Н. М. Алєєва та ін.] ; за наук. ред. д-ра психол. наук, проф. Є. П. Синьової та д-ра мед. наук, проф. С. О. Рикова ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика. Київ : Кафедра, 2016. 211 с.
13. Дружинин В.Н. Психология семьи. М. : КСП., 1996. 368 с.
14. Єфімова С.М. Налагодження партнерських стосунків з родинами / Інклюзивна школа: особливості організації та управління : Навчально – методичний посібник / Кол.: авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг.ред. Даниленко Л.І. К., 2007. 128 с.
15. Зинкевич-Евстигнеева Т., Фролов Д., Грабенко Т. Технология создания команды. С.-П.б.: Речь, 2002. 544 с.
16. Исенина Е. И. Родителям о психическом развитии и поведении глухих детей первых лет жизни. М. : ОАО ИГ «Прогресс», 1999. 80 с.
17. Іванова І. Б. Соціально-психологічні проблеми дітей-інвалідів. К.: Логос, 2000. 87 с.
18. Ілляшенко Т. Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітній школі. *Початкова школа*. 2007. № 12. С. 46–49.
19. Ілляшенко Т. Яка вона - інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітній школі. *Початкова школа*. 2011. № 5. С. 47–50.
20. Інклюзивна освіта. Посібник для батьків. Досвід Канади. Київ: Паливода А. В., 2012. 120 с.
21. Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти : керівництво для тренерів. К.: Паливода А. В., 2018. 174 с.
22. Інклюзивне навчання: партнерські стосунки з родинами / Колупаєва А. та ін. Київ : *Директор школи. Шкільний світ*. 2011. № 10. С. 20–25.
23. Емельянова М. От сосуществования – к сотрудничеству и партнерству. *Дошкольное воспитание*. 2009. №7. С. 118-122.

24. Кизимович О. С., Ніжаща І.О., Герасимов Н.М. Соціально-педагогічна та психологічна допомога дітям і молоді з особливими потребами та їхнім батькам. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*. 2003. № 33. С. 103-109.
25. Кисляк Л.А. Проблеми адаптації сім'ї до виховання дитини з особливими потребами. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*: Зб. наукових праць. К.: Університет "Україна", 2007. 395 с.
26. Клиническая психология / Под ред. М. Перре, У. Бауманна. СПб.: Питер, 2002. 1312 с.
27. Клопота Є.А. Особливості процесу інтеграції в суспільство осіб з глибокими порушеннями зору. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. 2015. № 12 (14). С. 142–155.
28. Клопота Є. Особливості психологічного супроводу людей з вадами зору в умовах інклюзивного простору. *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти*. 2016. №1. С. 92-98.
29. Ковальов С.В. Психология современной семьи: Информ.-метод. материалы к курсу «Этика и психология семейной жизни». М.: Просвещение, 1988. 208 с.
30. Колупаєва А. А. Організаційно-педагогічні умови інтегрування дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір. *Дефектологія*. 2003. № 4. С. 10–18.
31. Колупаєва А.А., Данілавичюте Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 192 с.
32. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів: навч.-метод. посіб. Київ : АТОПОЛ, 2010. 96 с.

33. Компанець Н.М., Луценко І.В. Моделювання індивідуального розвитку дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного ДНЗ. К., 2018. 66 с.
34. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / за ред. Л.М. Проколієнко. К. : Рад. школа. 1989. 608 с.
35. Крайг Г. Психология развития. СПб.: Питер, 2000. 992 с.
36. Левченко И. Ю., Ткачева В. В. Психологическая помощь семье, воспитывающей ребенка с отклонениями в развитии : методическое пособие. М.: Просвещение, 2008. 239 с.
37. Мастюкова Е. Психотерапевтическая работа с семьей / Лечебная педагогика (ранний и дошкольный возраст). М.: 1997. С. 280-284.
38. Матвійчук О.С., Саханюк С.А. Скарбничка тренера. На допомогу психологупочатківцю. *Практична психологія та соціальна робота*. 2005. № 9. С. 19-23.
39. Миронова С. П. Командний підхід до психолого-педагогічного супроводу дітей з вадами психофізичного розвитку в умовах інклюзивної освіти. *Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка*. 2011. № 14 (225). С. 108-112.
40. На допомогу батькам, що мають дітей з особливими потребами / Л.В. Борщевська, Л.В. Зіброва, І.Б. Іванова (керівник авт. кол.) та ін. К.: Укр. Ін-т соціальних досліджень, 1999. 79 с.
41. Обухівська А.Г. Психологу про дітей з особливими потребами у загальноосвітній школі. К.: Редакція загальнопед. газет, 2012. 128 с.
42. Основи інклюзивної освіти : Навч. метод. посіб. / МОН молодь спорту України, НАПН України, Ін-т спец. Педагогіки/під заг.ред. А. А. Колупаєвої. Київ : вид. «А.С.К.», 2012. 308 с.
43. Павелків Р.В., Цигикало О.П. Дитяча психологія. К.: Академ-видав, 2008. 432 с.
44. Петренко С. М. Взаємодія з сім'ями вихованців з особливими освітніми потребами [Електронний ресурс]. Режим доступу:

<http://svitppt.com.ua/vihovna-robota/vzaemodiya-z-simyamivihovanciv-zosoblivimi-osvitnimi-potrebami.html>.

45. Підтримай себе – підтримай дитину : путівник для батьків дітей з особливими потребами / Авторський колектив проекту «Інклюзивна освіта: крок за кроком». Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 34 с.

46. Помиткіна Л.В., Злагодух В.В., Хімченко Н.С., Погорільська Н.І. Психологія сім'ї. К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. 270 с.

47. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.

48. Практикум по социально-психологическому тренингу / под. ред. Б.Д. Паригина. 3-е изд., испр. и доп. СПб. : Изд-во Михайлова В.А., 2000. 352 с.

49. Працюємо разом : дитина з особливими потребами в школі. Довідник для батьків. Досвід Канади. Київ : Паливода А. В., 2012. 50 с.

50. Психологический словарь / Под ред. В.П. Зинченко, Б.Г. Мещерякова. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Педагогика-Пресс, 1997. 440 с.

51. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О.М. Степанов. К.: «Академвидав», 2006. 424 с.

52. Радченко М.І. Особистісна саморегуляція дорослих у сім'ях з розумово відсталими дітьми-інвалідами: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.01; Ін-т психології ім. Г.С.Костюка АПН України. К., 2006. 18 с.

53. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія. Дрогобич: «Відродження», 2001. 287 с.

54. Седих К.В. Психологія взаємодії систем: «сім'я та освітні інституції». Полтава: Довкілля-К, 2008. 228 с.

55. Синьов В. М., Шеремет М. К., Руденко Л. М., Шульженко Д. І. Освітньо-психологічна інтеграція школярів із психофізичними порушеннями в у сучасних умовах України. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*: збірник наукових праць: вип. 7, у 2 т. / за ред. В. М.

Синьова, О. В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2016. Т.2 (7). С. 323-344.

56. Специфіка роботи соціального гувернера з сім'ями, які мають дітей з особливими потребами / Л. Т. Кобилянська (уклад.). Чернівці: ЧНУ, 2001. 38 с.

57. Спиваковская А.С. Психотерапия: игра, детство, семья. М. : Апрель- Пресс; ЭКСМО-Пресс, 1999. 464 с.

58. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : в 5 т. Т. 3. К.: Рад. школа, 1976. 670 с.

59. Таранченко О. М., Колупаєва А. А. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів: навч.-метод. посібн. Київ: «АТОПОЛ», 2010. 96 с.

60. Технологія тренінгу / упоряд.: О. Главник, Г. Бевз; за заг. ред. С. Максименко. Київ : Главник, 2005. 112 с.

61. Ходаківська О.М. Психологічні особливості сім'ї з дитиною-інвалідом. *Проблеми сучасної психології*, 2009. Вип. 5. С. 445-455.

62. Школа для кожного : посіб. / упорядник: Л. Ю. Байда. Київ, 2015. 60 с.

63. Щербань П. Психологія сучасної сім'ї та педагогіка сімейних взаємин. *Рідна школа*. Київ: Преса України. 2005. №2. С. 14-15.